

Mr. sc. Ira Bedrač*

STATISTIČKI PRIKAZ IZBORA VRSTE I MJERE KAZNE U REPUBLICI HRVATSKOJ

(1979.-1983., 1993.-1997., 1998.-2003.)

Prikaz sudske politike kažnjavanja u Republici Hrvatskoj temelji se na statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku. Predmet analize je dvadesetipetogodišnje razdoblje koje se promatra kroz tri cjeline (1. od 1979. do 1983. godine, 2. od 1993. do 1997. godine te 3. od 1998. do 2003. godine). Analiza obuhvaća statističke podatke o ukupnom broju izrečenih kazni zatvora, novčanih kazni, uvjetno i bezuvjetno osuđenim osobama te o izboru vrste i mjere kazne za kazneno djelo ubojstva i kazneno djelo krađe. Na temelju navedenih podataka, a uz uvažavanje značajnih i kompleksnih (društvenih, političkih, gospodarskih, zakonodavnih i dr.) promjena, autor zaključuje da nema bitnih razlika u sudskoj politici kažnjavanja u promatranom razdoblju.

UVODNI PODACI

Analizirati sudski izbor kazne u Republici Hrvatskoj u razdoblju koje obuhvaća dvadeset i pet godina nedvojbeno je zahtjevan zadatak, no ono što ga čini još zahtjevnijim svakako je kompleksnost promjena u kojima je sudstvo u promatranom razdoblju djelovalo. Pri tome se ne misli samo i isključivo na brojne izmjene kaznenog zakonodavstva (izmjene odredbi općeg djela koje utječu na izbor vrste i mjere kazne, izmjene zakonskih opisa promatranih kaznenih djela, promjene propisanih kaznenih okvira), već i na promjene socioloških, ekonomskih, političkih i drugih uvjeta. Tih dvadeset i pet godina promatra se kroz tri razdoblja: prvo promatrano razdoblje započinje davnom 1979., a završava 1983. godinom kada je Hrvatska još bila u sastavu tadašnje Jugoslavije, drugo razdoblje, koje obuhvaća 1993.-1997. godinu, karakterizira nepotpuna sudbena vlast nad određenim okupiranim dijelovima Republike Hrvatske, dakle riječ je o ratnom i poratnom razdoblju, te su na snazi bile uredbe Predsjednika Republike Hrvatske, koje se tiču organizacije, rada i djelokruga sudbene vlasti,

* Mr. sc. Ira Bedrač, asistentica na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

¹ Odluka o potvrdi uredbi sa zakonskom snagom koje je donio Predsjednik Republike Hrvatske od 28. prosinca 1991. Narodne novine br. 73/91

zatim primjene Krivičnog zakona Republike Hrvatske te uredba koja se odnosi na primjenu Zakona o krivičnom postupku, sve u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske¹. Treće razdoblje započinje 1998. godine, zapamćene po stupanju na snagu novog Kaznenog zakona i završava s 2003. godinom. Nedvojbeno je da su navedene prilike utjecale na broj osuđenih osoba, ali u kojoj su mjeri i jesu li utjecale i na sudski izbor kazne tek je jedno od pitanja na koje će se ovom analizom pokušati odgovoriti. No prije upuštanja u detaljniju analizu pojedinih godina i pojedinih kaznenih djela nužno je upoznati se s općim podacima o dinamici sudskog kriminala cijelog promatranog razdoblja.

Grafikon 1.

Pravomoćno osuđene punoljetne osobe

Dovoljan je već i letimičan pogled na grafikon 1 da se uoči neujednačenost ukupnog broja pravomoćno osuđenih punoljetnih osoba kroz sva tri promatrana razdoblja. Promatraju li se razdoblja kao tri cjeline, uočiti će se da je u prvom najviše osuđenih osoba (ukupno 122.323, odnosno najmanje 22.956 u 1979. godini, a najviše 25.477 u 1981.) Drugo razdoblje karakterizira značajno smanjenje broja osuđenih osoba u usporedbi s prethodnim: ukupni je broj bio 74.265 (najmanje 12.390 u 1997., a najviše 17.334 u 1994. godini). U trećem se razdoblju evidentira stalni rast broja osuđenih osoba (ukupno 103.402, najmanje 12.243 u 1998. godini, a najviše 22.939 u 2003. godini²), pri čemu je bitno naglasiti da su u posljednjoj promatranoj godini gotovo dostignute vrijednosti zabilježene u prvom razdoblju (1979. godine osuđene su 22.956 osobe, a 2003. 22.939). Takve velike oscilacije nimalo ne čude i gotovo da su predvidljive s obzirom na prije spomenute specifične različitosti pojedinih promatranih razdoblja.

1. KAZNA ZATVORA

Grafikon 2 prikazuje udio pravomoćno osuđenih punoljetnih osoba na bezuvjetnu kaznu zatvora kroz tri promatrana razdoblja.

² Uz napomenu da treće promatrano razdoblje obuhvaća šest godina, a ne pet kao prethodna dva.

Grafikon 2.

Iako se može konstatirati da je najveći udio bezuvjetnih kazni zatvora u prvom promatranom razdoblju (u prvoj promatranoj godini - 1979. - ta je kazna izrečena 4.255 puta, što iznosi 18,53% ukupno osuđenih punoljetnih osoba), a da se u drugom i trećem promatranom razdoblju primjećuje lagani pad (2003. godine na bezuvjetno izrečene kazne zatvora otpada 11,02% svih pravomoćno osuđenih osoba), nameće se zaključak da nema većih oscilacija u izricanju bezuvjetne kazne zatvora te da je sudska politika kažnjavanja kroz sva tri promatrana razdoblja ujednačena.

Ne iznenađuje činjenica da se kroz cijelo dvadesetpetogodišnje razdoblje znatno češće izriču uvjetne od bezuvjetnih kazni zatvora. Udjeli uvjetno izrečenih kazni zatvora za sva tri promatrana razdoblja prikazani su u grafikonu 3 u kojemu se uočavaju nešto veće oscilacije nego kod bezuvjetno izrečenih kazni zatvora, uz napomenu da je nakon prvog promatranog razdoblja značajnije porastao udjel osoba kojima je izrečena uvjetna kazna zatvora, ali da u drugom i trećem razdoblju nema većih porasta ili padova. Taj se udio kreće od najmanjeg u 1981. godini, kada je od ukupno 25.477 pravomoćno osuđenih punoljetnih osoba njih 11.797 ili 46,3% osuđeno na uvjetnu kaznu zatvora, do najvećeg koji je iznosio 73,2% u 1989. godini (dakle razlika je 26,9%).

Grafikon 3.

Grafikon 4 prikazuje odnos uvjetno i bezuvjetno izrečenih kazni zatvora kroz tri razdoblja. Uočava se da je razlika između udjela manja u prvom razdoblju, dok se u drugom i trećem povećava udio uvjetno izrečenih kazni zatvora (time se udio bezuvjetno izrečenih novčanih kazni smanjuje). Najveća razlika je 1998. godine te iznosi 59,74%.

Grafikon 4.

1.1. Iskorištenost kaznenih okvira pri izricanju kazne zatvora (bezuovjetne)

Nakon iznošenja uvodnih podataka o ukupnom broju osuđenih osoba te o kazni zatvora, pažnju valja usmjeriti na podatke o visini izrečene kazne zatvora, koji se nalaze se u tablicama 1.a, 1.b i 1.c kako bi se dobila slika sudskog izbora kazne i "iskorištenosti kaznenih okvira" pri izricanju kazne zatvora. Iako su podaci u tablicama prikazani kroz sedam kaznenih okvira (1. kazna u trajanju do dva mjeseca, 2. od dva do tri mjeseca, 3. od tri mjeseca do šest mjeseci, 4. od šest do dvanaest mjeseci, 5. od jedne do dvije godine, 6. od dvije do pet godina i 7. preko pet godina te u prvom promatranom razdoblju smrtna kazna, a u trećem, kao osma kategorija, kazna dugotrajnog zatvora). Radi lakšeg praćenja podataka za pojedini kazneni okvir u pojedinoj promatranj godini kazneni okviri se analiziraju u tri kategorije: prva kategorija su kazne zatvora u trajanju preko pet godina, druga kazne u trajanju od šest mjeseci do pet godina, a treća kazne zatvora u trajanju do 6 mjeseci.

Analiza prvog razdoblja 1979.-1983.

U 1979. godini ukupno je osuđeno 22.956 osoba, od čega 4.255 ili 18,53% na bezuvjetnu kaznu zatvora. 130 osoba osuđeno je na kaznu zatvora u trajanju od preko pet godina, što je 0,56% ukupnog broja osuđenih, a 3,05% svih bezuvjetno izrečenih kazni zatvora. Ako se zbroje sve bezuvjetne kazne zatvora izrečene u trajanju od 6 mjeseci do pet godina, vidjet će se da njihov udio iznosi 55,44%, pa time čine više od polovine svih izrečenih kazni zatvora. Udio kazne zatvora u trajanju do 6 mjeseci iznosi 41,50%, a izrečena je 1.766 osobama. Godine 1980. osuđeno je 23.260 osoba, od toga 3.844 ili 16,52% na

bezuovjetnu kaznu zatvora. U istoj je godini na kaznu zatvora u trajanju preko pet godina osuđeno 2,49% odnosno 96 osoba, dok je ta kazna u trajanju od 6 mjeseci do pet godina izrečena 1.893-ma osobama, što čini udio od 49,24% svih bezuovjetno izrečenih kazni zatvora. Za istu kaznu, ali u trajanju do šest mjeseci sudovi su se odlučili u 48,25% slučajeva. 25.477 osoba osuđeno je 1981. godine, a od toga je 17,55% bezuovjetnih kazni zatvora, od čega 3,04% otpada na kaznu zatvora u trajanju od pet ili više godina. Kaznu u trajanju od 6 mjeseci do pet godina sud je izrekao 2.300 puta, što iznosi 51,43%. 45,52% svih bezuovjetnih kazni zatvora promatrane godine odnosi se na kazneni okvir do šest mjeseci.

U 1982. godini 16,92% svih osuđenih osoba osuđeno je na bezuovjetnu kaznu zatvora, s time da je 2,71% osuđeno na kaznu u trajanju dužem od 5 godina, 49,85% ili 2.131 osoba na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina, a 47,42% odnosno 12.027 osoba na bezuovjetnu kaznu zatvora trajanja do šest mjeseci. Posljednje godine prvog promatranog razdoblja osuđeno je 25.378 osoba, od čega 4.264 ili 16,80% na bezuovjetnu kaznu zatvora. 3,14% svih bezuovjetno izrečenih kazni zatvora otpada na one u trajanju preko pet godina, dok 44,62% na kazne u trajanju od 6 mjeseci do pet godina. Kratkotrajnu kaznu zatvora sud je izrekao 2.227 puta, što iznosi 52,22% svih bezuovjetno izrečenih kazni zatvora u 1983. godini.

Tablica 1.a. Izrečene kazne zatvora, bezuovjetno

	1979.	1980.	1981.	1982.	1983.
Ukupno osuđenih osoba	22.956 100 %	23.260 100%	25.477 100%	25.252 100%	25.378 100%
Ukupno izrečenih kazni zatvora	4.255 18,53	3.844 16,52	4.472 17,55	4.274 16,92	4.264 16,80
Smrtna kazna	-	-	-	-	-
Preko 5 godina %/ % ³	130 0,56/3,05	96 0,41/2,49	136 0,53/3,04	116 0,45/2,71	134 0,52/3,14
2 godine - - 5 godina	475 2,06/11,16	364 1,56/9,46	507 1,99/11,33	471 1,86/11,02	383 1,50/8,98
1 - 2 godine	741 3,22/17,41	559 2,40/14,54	706 2,77/15,78	645 2,55/15,09	541 2,13/12,68
6 - 12 mjeseci	1.143 4,97/26,86	970 4,17/25,23	1.087 4,26/24,30	1.015 4,01/23,74	979 3,85/22,95
3 mjeseca - - 6 mjeseci	1.028 4,47/24,15	1.100 4,72/28,61	1.261 4,94/28,19	1.262 4,99/29,52	1.343 5,29/31,49
2 - 3 mjeseca	423 1,84/9,94	420 1,80/10,92	476 1,86/10,64	477 1,88/11,16	564 2,22/13,22
Do 2 mjeseca	315 1,37/7,40	335 1,44/8,71	299 1,17/6,68	288 1,14/6,73	320 1,26/7,50

³ U tablicama 1.a, 1.b i 1.c prvi navedeni postotak odnosi se na udio u totalitetu osuđenih osoba, a drugi na udio u broju bezuovjetno izrečenih kazni zatvora.

Analiza drugog razdoblja 1993.-1997.

Iako je već spomenuto, valja ponovo naglasiti da drugo promatrano razdoblje obuhvaća vremenski razmak u kojem su okupirani pojedini dijelovi Republike te da je riječ o ratnom i poratnom razdoblju, što je nedvojbeno snažno utjecalo na broj, strukturu i dinamiku osuđenih osoba od 1993. do 1997. godine. Godine 1993. ukupno je osuđeno 16.827 osoba, od čega 17,25% na bezuvjetnu kaznu zatvora, od čega je 15,50% kazni zatvora u trajanju dužem od pet godina. 1.416 osoba ili 48,77% osuđeno je na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina, dok su kratkotrajne kazne zatvora trajanja do 6 mjeseci izrečene za 1.037 osoba, što iznosi 35,72%. 17.334 osobe osuđene su 1994. godine, a u odnosu prema prethodnoj godini broj bezuvjetno izrečenih kazni zatvora se smanjio i iznosi 16% ili 2.775 osoba, no u toj je godini svaka peta bezuvjetno izrečena kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina, dakle 20% ili 3,20% svih ukupno osuđenih osoba. U usporedbi s prethodnom godinom udio kazni zatvora od šest mjeseci do pet godina ostao je gotovo nepromijenjen i iznosi 48,25%, dok se zamjećuje lagani pad izrečenih bezuvjetnih kazni zatvora u trajanju do šest mjeseci. Godine 1995. osuđeno je 14.386 osoba, od čega 13,78% na bezuvjetnu kaznu zatvora. S visokih 20% udjela u prethodnoj godini kazna u trajanju od pet ili više godina zatvora pada na 14,57%, čime još uvijek znatno premašuje udjele te mjere kazne u prethodnom razdoblju. Na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina osuđeno je 47,65%, dok je bezuvjetnom kaznom zatvora u trajanju do šest mjeseci kažnjeno 37,77% osuđenih osoba. U 1996. godini osuđeno je 13.328 osoba, od toga 1.692 ili 12,69% na bezuvjetnu kaznu zatvora. Od svih izrečenih bezuvjetnih kazni zatvora 12,23% otpada na onu u trajanju dužem od pet godina, 50,65% na kaznu od šest mjeseci do pet godina, a 37,11% na kratkotrajnu kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci. Posljednje godine tog razdoblja osuđeno je najmanje osoba, njih 12.390, gotovo jednak postotak kao i u prethodnoj godini na bezuvjetnu kaznu zatvora 12,13% od čega je u 6,58% slučajeva izrečena kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina, čime se polako udjelima izricanja te mjere kazne približava prethodnom razdoblju. Za kaznu trajanja od šest mjeseci do pet godina sud se odlučio u 52,89% slučajeva, dok je kazna zatvora do šest mjeseci izrečena u 40,51% svih bezuvjetno osuđenih osoba na kaznu zatvora.

Tablica 1.b. Izrečene kazne zatvora, bezuvjetno

	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.
Ukupno osuđenih osoba	16.827 100%	17.334 100%	14.386 100%	13.328 100%	12.390 100%
Ukupno izrečenih kazni zatvora	2.903 17,25	2.775 16,00	1.983 13,78	1.692 12,69	1.503 12,13
Preko 5 godina	450 2,67/15,50	555 3,20/20,0	289 2,00/14,57	207 1,55/12,23	99 0,79/6,58
2 godine - 5 godina	258 1,53/8,88	253 1,45/9,11	194 1,34/9,78	229 1,71/13,53	180 1,45/11,97
1 - 2 godine	541 3,21/18,63	535 3,08/19,27	312 2,16/15,73	258 1,93/15,24	257 2,07/17,09
6 - 12 mjeseci	617 3,66/21,25	551 3,17/19,85	439 3,05/22,13	370 2,77/21,86	358 2,88/23,81
3 mjeseca - - 6 mjeseci	629 3,37/21,66	534 3,03/19,24	465 3,23/23,44	357 2,67/21,09	356 2,87/23,68
2 - 3 mjeseca	292 1,73/10,05	214 1,23/7,71	190 1,32/9,58	172 1,29/10,16	158 1,27/10,51
Do 2 mjeseca	116 0,68/3,99	133 0,76/4,79	94 0,65/4,74	99 0,74/5,85	95 0,76/6,32

Analiza trećeg razdoblja 1998.-2003.

Za razliku od prethodnih razdoblja, ovo obuhvaća šest godina, i to iz dva razloga: prvi je činjenica da je time zaokruženo razdoblje od četvrtine stoljeća(!), a drugi zato što bi bilo neprihvatljivo u analizi preskočiti i ignorirati proteklu, 2003. godinu. Budući da se ovo posljednje razdoblje "naslanja" na prethodno, opravdano je očekivati određeni kontinuitet, iako treba imati na umu činjenicu da se od 1. siječnja 1998. počeo primjenjivati novi Kazneni zakon.

Godine 1988. pravomoćno su osuđene 12.243 osobe, što je najmanji broj osuđenih osoba u promatranim razdobljima, od čega broj bezuvjetno izrečenih kazni zatvora iznosi 13,46%. Na kaznu zatvora u trajanju dužem od pet godina osuđeno je 6,49% osoba. Kaznu u trajanju od šest mjeseci do pet godina sud je odmjerio i izrekao 829 puta, što iznosi 50,30%. U 43,20% izrečena je kazna zatvora u trajanju do šest mjeseci. Godine 1999. broj osuđenih osoba porastao je u usporedbi s prethodnom godinom i iznosi 16.206, od toga 12,84% otpada na bezuvjetno izrečene kazne zatvora. Od svih bezuvjetno izrečenih kazni zatvora 6,58% u gornjoj je skupini, dakle riječ je o kaznama zatvora u trajanju dužem od pet godina. 1.019 osoba osuđeno je na kaznu zatvora od šest mjeseci do pet godina, što predstavlja udio od 48,94%. Kaznu zatvora do šest mjeseci sud je izrekao u 44,47% slučajeva. 2000. godine osuđeno je 16.466 osoba, pri

čemu je na bezuvjetnu kaznu zatvora je osuđeno 12,95%. Na kaznu zatvora u trajanju dužem od pet godina otpada 7,3% (što je najviše u ovom razdoblju), na kaznu u trajanju od šest mjeseci do pet godina 53,21%, dok na kaznu u trajanju do šest mjeseci otpada 39,47%. Od svih osuđenih osoba 2001. godine 12,30% osuđeno je na bezuvjetnu kaznu zatvora, od čega 6,42% na kaznu u trajanju dužem od pet godina, 51,67% trajanja od šest mjeseci do pet godina, a 42,07% na kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci. Godine 2002. bilježi se velik porast ukupnog broja osuđenih osoba, no udio bezuvjetno izrečenih kazni zatvora gotovo ostaje nepromijenjen i iznosi 11,74%. Uočava se lagani pad udjela osuđenih osoba na kaznu u trajanju dužem od pet godina te iznosi 4,33%, dok je udio osuđenih osoba od šest mjeseci do pet godina najviši u ovom promatranom razdoblju a obuhvaća 56,75% svih kojima je bezuvjetno izrečena kazna zatvora. Stoga se i očekivano smanjuje udio osoba koje su osuđene na kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci te je sada taj udio 38,90%. U posljednjoj promatranoj godini broj osuđenih osoba ponovo raste i dostiže brojku od 22.939, od čega je 11,02% osuđeno na bezuvjetnu kaznu zatvora. Gotovo jednak je udio osuđenih na kaznu zatvora u trajanju od pet ili više godina i iznosi 4,26%. Na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina otpada 55,23%, dok na kaznu u trajanju do šest mjeseci otpada 40,49%.

Tablica 1.c. Izrečene kazne zatvora, bezuvjetno

	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
Ukupno osuđene osobe	12.243 100%	16.206 100%	16.466 100%	16.508 100%	19.040 100%	22.939 100%
Ukupno izrečenih kazni zatvora	1.648 13,46	2.082 12,84	2.133 12,95	2.032 12,30	2.236 11,74	2.529 11,02
Dugotrajni zatvor	-	-	1 0,006/0,04	2 0,012/0,09	8 0,042/0,35	2 0,008/0,07
Preko 5 godina	107 0,87/6,49	137 0,84/6,58	155 0,94/7,26	125 0,75/6,15	89 0,46/3,98	106 0,46/4,19
2 godine do 5 godina	178 1,45/10,80	182 1,12/8,74	220 1,33/10,31	192 1,16/9,44	247 1,29/11,04	253 1,10/10,00
1 - 2 godine	262 2,13/15,89	264 1,62/12,68	348 2,11/16,31	284 1,72/13,97	379 1,99/16,94	410 1,78/16,21
6 - 12 mjeseci	389 3,17/23,60	573 3,53/27,52	567 3,44/26,58	574 3,47/28,24	643 3,37/28,75	734 3,19/29,02
3 mjeseca - - 6 mjeseci	416 3,39/25,24	552 3,32/26,51	503 3,05/23,58	527 3,19/25,93	523 2,74/23,38	631 2,75/24,95
2 - 3 mjeseca	182 1,48/11,04	226 1,39/10,85	156 0,94/7,31	205 1,24/10,08	190 0,99/8,49	237 1,03/9,37
Do 2 mjeseca	114 0,93/6,91	148 0,91/7,10	183 1,11/8,57	123 0,74/6,05	157 0,82/7,02	156 0,68/6,16

Pokušaju li se navedeni podaci sumirati i grafički prikazati (grafikoni 5.a, 5.b i 5.c), dobit ćemo sljedeću sliku iskorištenosti pojedinih kaznenih okvira iz koje se nameću sljedeći zaključci:

Grafikon 5.a⁴

Bezuvjetno izrečene kazne zatvora u trajanju dužem od pet godina

Grafikon 5.b

Bezuvjetno izrečene kazne zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina

Grafikon 5.c

Bezuvjetno izrečene kazne zatvora do šest mjeseci

⁴ Podaci u grafikonima 5.a, 5.b i 5.c izraženi su u postotcima

- Očekivano, u sva tri promatrana razdoblja **najviše bezuvjetnih kazni zatvora izriče se u okviru od šest mjeseci do pet godina, dok je najmanje onih u trajanju dužem od pet godina**, uz iznimku 1983. godine kada je najviše izrečenih kazni u trajanju do šest mjeseci.

- **Najveći udio kratkotrajnih kazni zatvora u trajanju do šest mjeseci** u totalitetu svih bezuvjetno izrečenih kazni zatvora zabilježen je u prvom promatranom razdoblju, dok se u posljednjih deset godina, dakle u drugom i trećem razdoblju, zamjećuje ujednačeno korištenje tog kaznenog okvira.

- **Udio najviše korištenog okvira (od šest mjeseci do pet godina) bezuvjetno izrečenih kazni zatvora ne mijenja se bitno kroz sva promatrana razdoblja**, a varira od najnižih 44,62% u 1983. godini do najviših 56,75% u 2002. godini.

- Uz navedene višestruke specifičnosti **drugo promatrano razdoblje karakterizira i najveći broj bezuvjetno izrečenih kazni zatvora u trajanju dužem od pet godina**. Slijedi ga treće razdoblje, dok je najmanji udio u prvom promatranom razdoblju.

- **Najmanja razlika između “najblažeg” i “najstrožeg” okvira** uočava se 1994. godine kada je zabilježeno 20% izrečenih kazni zatvora dužeg od pet godina, a 31,74% kazni zatvora u trajanju do šest mjeseci.

2. NOVČANA KAZNA

Zastupljenost izricanja bezuvjetne novčane kazne kroz sva tri razdoblja prikazana je u grafikonu 6. U prvom su razdoblju bezuvjetne novčane kazne izricane češće nego u druga dva razdoblja (s iznimkom 1979. godine, bila je izrečena gotovo trećini osuđenih punoljetnih osoba). Posljednjih deset godina, odnosno u drugom i trećem razdoblju, primjećuje se neujednačenost u izricanju te kazne: s početnih 19,8% u 1993. godini pada broj osoba kojima je ona izrečena na 10% u 1998. godini, a nakon toga ponovo udio raste, tako primjerice u 2002. godini na tu kaznu otpada 19,6%. Stoga se ne može tvrditi da sudska kaznena politika u izricanju bezuvjetne novčane kazne nije ujednačena.

Grafikon 6.

Grafikon 7 pruža uvid u izricanje uvjetne novčane kazne, pri čemu se uočava sličan trend kao i kod novčane kazne kada se izriče bezuvjetno, dakle u prvom razdoblju češće se izricala (u prvoj promatranoj godini udio je iznosio 5,8%) nego u druga dva razdoblja, no razlika je što je sudska politika u druga dva promatrana razdoblja ujednačena te se udio uvjetno izrečene novčane kazne kreće od najnižih 0,6% 1995. godine do najviših 1,3% 2000. godine. Za razliku od uvjetno izrečene kazne zatvora koja je najčešće izricana kazna, uvjetno izrečena novčana kazna najrjeđe je izricana kazna.

Grafikon 7.

U sljedećem grafikonu prikazan je odnos uvjetno i bezuvjetno izrečenih novčanih kazni, a s obzirom na dosad rečeno, jasna je velika razlika u korist bezuvjetno izrečene novčane kazne. Najmanja razlika uočava se 1998. godine (1,1% uvjetno izrečene novčane kazne i 10,5% bezuvjetne), dok je najveća 1983. godine (2,7% uvjetnih i 29,9% bezuvjetnih novčanih kazni).

Grafikon 8.

3. ODNOS PRAVOMOĆNO OSUĐENIH PUNOLJETNIH OSOBA NA KAZNU ZATVORA I NOVČANU KAZNU (UVJETNO I BEZUVJETNO)

Do sada analizirani statistički podaci o izricanju kazni zatvora i novčanih kazni (kako uvjetnih tako i bezuvjetnih) prikazani su u grafikonu 9 kojim se dobiva cjelokupan uvid u korištenje pojedine vrste kazni kroz sva tri promatrana razdoblja. Iz podataka proizlazi:

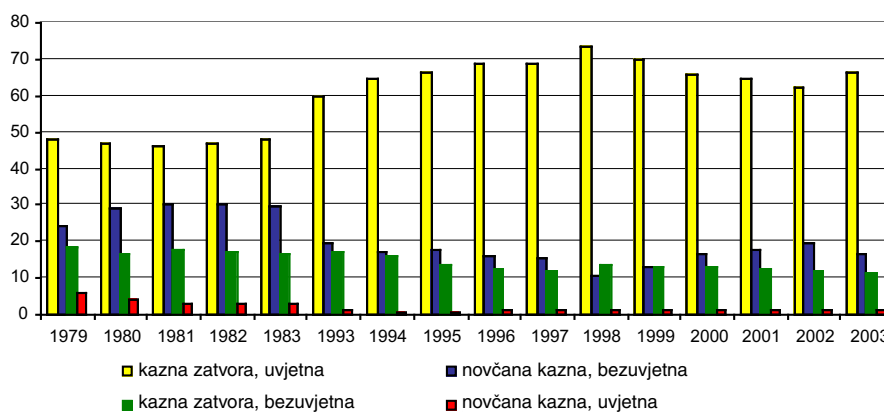
- Sudovi u sva tri promatrana razdoblja uočljivo najčešće izriču uvjetnu kaznu zatvora, pri čemu se uočava porast broja uvjetno izrečenih kazni zatvora u druga dva promatrana razdoblja.

- U sva tri promatrana razdoblja druga po zastupljenosti po izricanju je bezuvjetna novčana kazna, s iznimkom 1998. godine (kada je druga po zastupljenosti bezuvjetna kazna zatvora).

- Treća po zastupljenosti izricanja je bezuvjetna kazna zatvora (uz gore navedenu iznimku 1998. godine). Uz napomenu da je u drugom razdoblju razlika učestalosti izricanja bezuvjetne kazne zatvora i bezuvjetne novčane kazne vrlo mala te da se u trećem promatranom razdoblju ponovo jasnije uočava.

- U sva tri promatrana razdoblja sudovi najrjeđe izriču uvjetnu novčanu kaznu.

Grafikon 9.

Deset promatranih inkriminacija

Istraživanje sudske politike kažnjavanja obuhvaća statističke podatke za sva tri promatrana razdoblja za deset inkriminacija, i to: dvije iz glave protiv života i tijela: ubojstvo i teška tjelesna ozljeda; jedna iz glave Kaznenog zakona

protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom: zlouporaba opojnih droga; dva kaznena djela protiv spolnih sloboda i spolnog ćudoređa, i to silovanje i bludne radnje; četiri imovinska delikta: krađa, teška krađa, razbojništvo i prijevarena, te izazivanje prometne nesreće iz glave kaznenih djela protiv opće sigurnosti ljudi i imovine i sigurnosti prometa. **Zbog brojnosti podataka, a u dogovoru s voditeljem istraživanja, ovaj je dio statističkog prikaza i komentara ograničen samo na usporedbu izbora kazne za počinitelje kaznenog djela ubojstva kroz sva tri promatrana razdoblja te na usporedbu "iskorištenosti kaznenih okvira" pri izricanju bezuvjetne kazne zatvora i uvjetne kazne zatvora za kazneno djelo krađe u trećem promatranom razdoblju (1998.-2003.).** Treba reći da je takva usporedba jedino moguća za treće razdoblje jer se u podacima Državnog statističkog zavoda iskazuju kazneni okviri izrečenih uvjetnih kazni zatvora (za razliku od prva dva razdoblja koja ne daju takav prikaz).

4. KAZNENO DJELO: UBOJSTVO

Iako je kazneno djelo ubojstva u promatranim razdobljima izmijenjeno (stavak 2. članka 35. Krivičnog zakona RH⁵ u prvom razdoblju te sukladno tome i stavak 2. čl. 34. Krivičnog zakona RH⁶ u drugom razdoblju, danas su propisani člankom 91. KZ: teško ubojstvo), te promjene nisu od značenja jer je istraživanjem obuhvaćen samo stavak 1. nekadašnjeg kaznenog djela ubojstva, dok današnje teško ubojstvo odnosno kvalificirani oblici kaznenog djela ubojstva u prvom i drugom razdoblju nisu bili predmet analize. Tablice 2.a, 2.b i 2.c prikazuju broj pravomoćno osuđenih osoba za kazneno djelo ubojstva kroz sva tri razdoblja, na temelju kojih se može zaključiti da se udio osoba osuđenih za to kazneno djelo bitno ne razlikuje u promatranom razdoblju te da varira od najnižih 0,43% u 1983. godini do najviših 1,02% u 1993. godini.

⁵ Kako kod tog kaznenog djela tako i kod ostalih inkriminacija u prvom je promatranom razdoblju riječ o Krivičnom zakonu RH (Narodne novine broj 25/77, 50/78).

⁶ U drugom promatranom razdoblju riječ je o Krivičnom zakonu RH (Narodne novine broj 32/93, 38/93, 28/96 i 30/96).

Tablica 2.a

	1979.	1980.	1981.	1982.	1983.
Ukupno osuđenih osoba	22.956	23.260	25.477	25.252	25.378
Ukupno osuđenih za ubojstvo	189 0,82	107 0,46	147 0,57	113 0,44	110 0,43

Tablica 2.b

	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.
Ukupno osuđenih osoba	16.827	17.334	14.386	13.328	12.390
Ukupno osuđenih za ubojstvo	173 1,02	170 0,98	113 0,77	102 0,76	107 0,86

Tablica 2.c

	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
Ukupno osuđenih osoba	12.243	16.206	16.466	16.508	19.040	22.939
Ukupno osuđenih za ubojstvo	103 0,80	121 0,70	132 0,77	142 0,80	123 0,63	136 0,56

Za to kazneno djelo u sva tri promatrana razdoblja propisana je kazna zatvora najmanje pet godina. Grafikon 10. a prikazuje udio osoba osuđenih na kaznu zatvora u trajanju dužem od pet godina u totalitetu svih osoba kojima je izrečena kazna bezuvjetnog zatvora za to kazneno djelo. Kroz sva tri promatrana razdoblja uočavaju se oscilacije između pojedinih godina u korištenju tog kaznenog okvira, pri čemu se ipak može konstatirati da su sudovi nešto rjeđe izricali kazne u trajanju dužem od pet godina zatvora u prvom razdoblju. U trećem razdoblju, i to 1999. godine, u 50,43% svih bezuvjetno izrečenih kazni zatvora za kazneno djelo ubojstva izrečena je kazna u trajanju dužem od pet godina zatvora. Potrebno je navesti da je u taj kazneni okvir ubrojen i dugotrajni zatvor (jedan izrečen u 2002., a dva u 2003. godini, pri čemu je sud primjenjivao odredbu o izračunavanju jedinstvene kazne za kaznena djela počinjena u stjecaju⁷).

⁷ Članak 60. st. 2.:... d) ako je za dva ili više kaznenih djela počinjenih u stjecaju utvrdio kazne zatvora u trajanju duljem od deset godina, sud može izreći jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora koja ne smije dosegnuti zbroj pojedinačnih kazni zatvora, ...

Grafikon 10.a

Preko pet godina zatvora

Izuzmu li se podatci iz upravo prikazanog grafikona, svi ostali odnose se na slučajeve kada je sud izrekao kaznu blažu od propisane (razlozi za to uz ostalo svakako su u činjenici što se iz statističkih podataka ne vidi je li djelo dovršeno ili je riječ o pokušaju pa se slijedom toga počinitelj može blaže kazniti). Slijedi prikaz izrečenih kazni zatvora u trajanju od dvije do pet godina zatvora (grafikon 10.b). Jednako kao i pri korištenju prethodnog kaznenog okvira, i ovdje se zamjećuje neujednačenost sudskog izbora kazne i oscilacije između pojedinih promatranih razdoblja, pri čemu je sudska politika kažnjavanja najviše ujednačena u drugom razdoblju. Najveća je razlika zabilježena u trećem razdoblju između 1999. godine (15,62%) i 2000. godine (28,12%). Kazne zatvora unutar tog okvira najčešće su se izricale u prvom promatranom razdoblju.

Grafikon 10.b

Od dvije godine do pet godina zatvora

Grafikon 10.c

Od jedne do dvije godine

Iz podataka u grafikonu 11.c može se zaključiti kako su oscilacije u korištenju ovog kaznenog okvira (kazna zatvora u trajanju od jedne do dvije godine) znatno manje prisutne nego kod prethodna dva promatrana kaznena okvira, a da se najveći udio bilježi 1979. godine (23.46%) te 2002. godine (24.16%).

Grafikon 10.d

Od šest do dvanaest mjeseci

Bezuvjetnu kaznu zatvora u trajanju od šest do dvanaest mjeseci sudovi su nešto rjeđe izricali u prvom promatranom razdoblju (između 10% i 17%), dok se u druga dva promatrana razdoblja ne primjećuju veće oscilacije. Udio osuđenih osoba kojima je izrečena kazna zatvora u trajanju od šest do dvanaest mjeseci u totalitetu svih bezuvjetno izrečenih kazni zatvora za kazneno djelo ubojstva kreće se od 16% do 24%. Usporede li se podaci o bezuvjetno osuđenim osobama kojima je izrečena kazna zatvora u trajanju od jedne do dvije godine s onima kojima je izrečena kazna u trajanju od šest do dvanaest mjeseci, može se zaključiti da nema značajnijih razlika u učestalosti korištenja tih dvaju kaznenih okvira.

Grafikon 10.e

Od tri mjeseca do šest mjeseci

Podaci u grafikonu 10.e o “iskorištenosti kaznenog okvira” od tri mjeseca do šest mjeseci zatvora daju potpuno očekivanu sliku. U pojedinim se godinama nisu izricale kazne unutar tog kaznenog okvira (1980., 1982., 1983., 1994., 1997., 1998., 1999. i 2003. godine), a u nekima je ta kazna izrečena jednoj (1981., 1995., 1996. i 2000. godine) do najviše dvjema osuđenim osobama (1979., 1993., 2001. i 2002. godine).

Iz navedenoga može se konstatirati da su u slučajevima ublažavanja kazne sudovi najčešće izricali kazne zatvora u trajanju preko dvije godine do pet godina zatvora. Najviše kazni unutar tog okvira izrečeno je 1983. godine (34,28%), a najmanje 1999. (15,62%). Kaznu zatvora u trajanju preko jedne do dvije godine sudovi su izricali nešto rjeđe nego kazne preko dvije godine do pet godina zatvora, a udio izrečenih kazni unutar tog okvira kreće se između 10% i 15%, s iznimkom 1979. godine (23,46%) i 2002. godine (24,16%). Udio osuđenih osoba kojima je izrečena kazna zatvora u trajanju od šest do dvanaest mjeseci gotovo da se ne razlikuje od udjela osuđenih osoba kojima je izrečena kazna preko jedne do dvije godine zatvora, a taj udio iznosi oko 15%. Kako je prije spomenuto, sudovi su najrjeđe izricali ublaženu kaznu zatvora u trajanju od preko tri mjeseca do šest mjeseci.

5. KAZNENO DJELO: KRAĐA (ODNOS “ISKORIŠTENOSTI KAZNENIH OKVIRA” UVJETNO I BEZUVJETNO IZREČENIH KAZNI ZATVORA U TREĆEM PROMATRANOM RAZDOBLJU 1998.-2003.)

Kako je već navedeno, zbog brojnosti statističkih podataka prikaz je ograničen samo na dva kaznena djela – ubojstvo i krađu, pri čemu će se kod kaznenog djela krađe (čl. 216. KZ⁸) analizirati odnos uvjetno i bezuvjetno izrečenih kazni

⁸ (1) *Tko tuđu pokretnu stvar oduzme drugome s ciljem da je protupravno prisvoji, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.*

zatvora. Budući da u prva dva promatrana razdoblja bilten Državnog statističkog zavoda ne iskazuje okvire izricanja uvjetne kazne zatvora, za ovu analizu koristit će se podaci samo za treće promatrano razdoblje. No, prije upuštanja u analizu nekoliko općih podataka.

Tablica 3.

Čl. 216. KZ Krađa	Ukupno	Zatvor, bezuvjeto	Zatvor, uvjeto	Novčana kazna, bezuvjeto	Novčana kazna, uvjeto	Sudska opomena	Proglašeni krivima oslobodeni kazne	Odgojne mjere
1998.	1.539 100%	167 10,85	1.200 77,97	127 8,25	9 0,58	29 1,88	2 0,12	5 0,32
1999.	2.032 100%	172 8,46	1.484 73,03	293 14,41	28 1,37	40 1,96	1 0,04	14 0,68
2000.	1.857 100%	155 8,34	1.230 66,23	408 21,97	32 1,72	20 1,07	-	12 0,64
2001.	1.654 100%	167 10,09	1.041 62,93	337 20,37	30 1,81	64 3,86	-	15 0,90
2002.	1.653 100%	155 9,37	1.051 63,58	357 21,59	24 1,45	48 2,90	-	17 1,02
2003.	1.840 100%	183 9,94	1.303 70,81	305 16,57	14 0,76	23 1,25	1 0,05	17 0,92

Kako proizlazi iz podataka u tablici 3, najčešće se za kazneno djelo krađe izriče uvjetna kazna zatvora (oko 70%), nakon čega slijedi bezuvjetna novčana kazna (oko 20%), bezuvjetna kazna zatvora (oko 10%) te uvjetna novčana kazna (oko 1%). Izbor vrste kaznenopravnih sankcija za kazneno djelo krađe prikazan je u grafikonu 11.

(2) Ako je vrijednost ukradene stvari mala i počinitelj je postupao s ciljem prisvajanja stvari takve vrijednosti,

kaznit će se novčanom kaznom do stopedeset dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do šest mjeseci.

(3) Kazneni postupak za kazneno djelo iz stavka 2. ovoga članka pokreće se privatnom tužbom, a ako je stvar državno vlasništvo, kazneni postupak se pokreće povodom prijedloga.

(4) Ako je počinitelj ukradenu stvar vratio oštećeniku prije nego je saznao da je otkriven, sud ga može osloboditi od kazne.

(5) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

Grafikon 11.

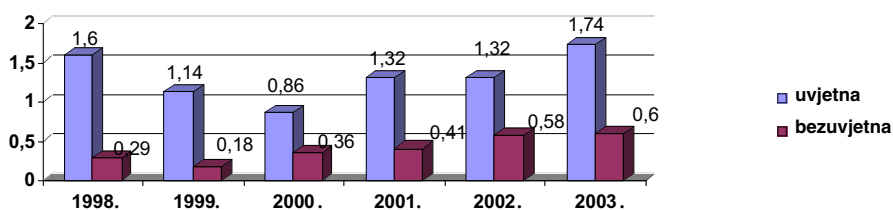
Izbor vrste kaznenopravnih sankcija (1998.-2003.)

novčana kazna, uvjetna novčana kazna, bezuvjetna
kazna zatvora, bezuvjetna kazna zatvora, uvjetna

U sljedećim grafikonima prikazuje se odnos izbora vrste i mjere kazne punoljetnim počiniteljima kaznenog djela krađe, pri čemu se ne uspoređuju kazne u trajanju dužem od dvije godine zatvora (čl. 67. s. 4. KZ⁹).

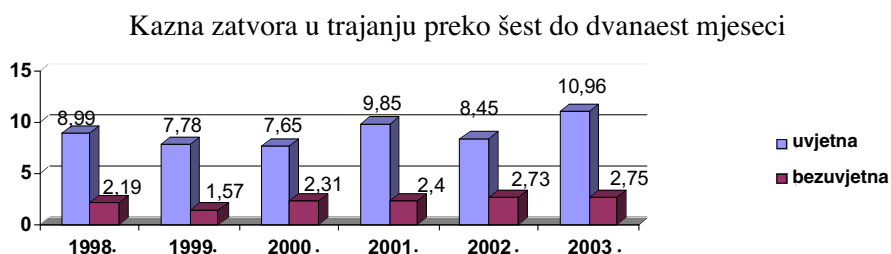
Grafikon 12.a

Kazna zatvora u trajanju od jedne do dvije godine

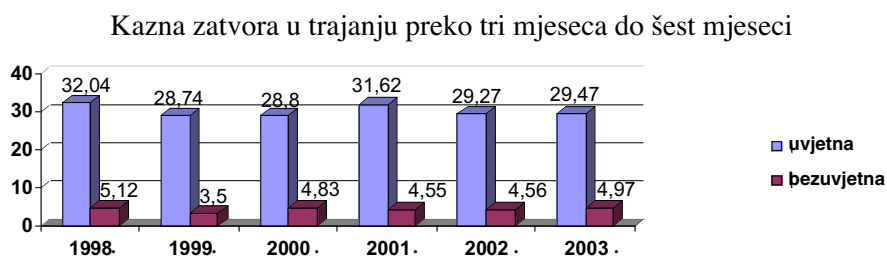

⁹ Uvjetna osuda može se primijeniti prema počinitelju kaznenog djela iz stavka 3. ovoga članka kad sud izborom vrste i mjere kazne izrekne kaznu zatvora do dvije godine ili novčanu kaznu, bilo za jedno ili više kaznenih djela u stjecaju.

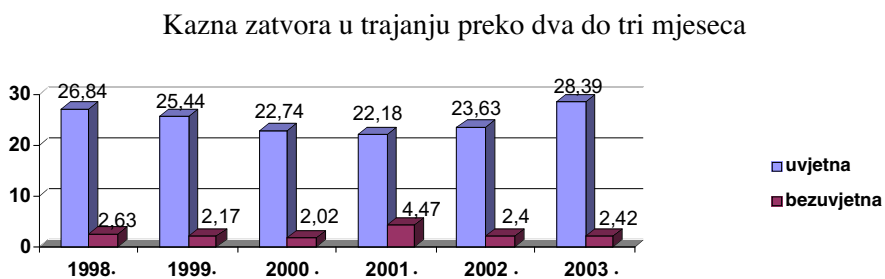
Grafikon 12.b

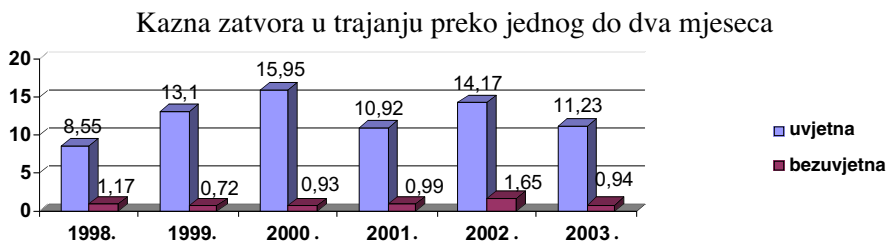
Grafikon 12.c

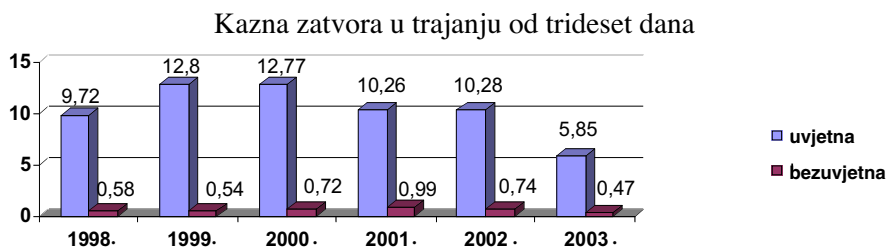
Grafikon 12.d

Grafikon 12.e

Grafikon 12.f

Kako proizlazi iz podataka prikazanim u grafikonima 12, sudovi su za kazneno djelo krađe u posljednjih šest godina šest do sedam puta češće izricali uvjetne kazne zatvora nego bezuvjetne kazne zatvora. Kroz prikaz odnosa uvjetno i bezuvjetno izrečenih kazni zatvora unutar pojedinih kaznenih okvira, može se zaključiti da sudovi znatno češće istu mjeru kazne zatvora izriču kao uvjetnu nego kao bezuvjetnu. Jednako tako primjećuje se porast udjela uvjetno izrečenih kazni zatvora u odnosu prema bezuvjetno izrečenim kaznama zatvora, što je blaža mjera izrečene kazne. Tako je, primjerice (grafikon 12.a), razlika odnosa udjela bezuvjetno i uvjetno izrečenih kazni zatvora u trajanju preko jedne do dvije godine (kreće se od oko 2:1 u 2000. godini do oko 6:1 u 1998. godini) manja nego razlika odnosa uvjetno i bezuvjetno izrečenih kazni zatvora trajanja trideset dana (grafikon 12.f) kada se taj odnos kreće od oko 24:1 u 1999. godini do 11:1 u 2003. godini.

ZAKLJUČAK

Prilike u kojima je djelovala sudbena vlast u Republici Hrvatskoj u proteklih dvadeset i pet godina karakteriziraju značajne društvene, političke, gospodarske i druge promjene, koje su neminovno rezultirale brojnim izmjenama kaznenog zakonodavstva. Opravdano je očekivati da su te okolnosti utjecale na sudsku politiku kažnjavanja, pa je tako, primjerice, u analizi drugog promatranog razdoblja (1993.-1997.) zamjetan pad ukupnog broja pravomoćno osuđenih punoljetnih osoba, češće izricanje bezuvjetnih kazni zatvora u trajanju dužem od pet godina, pad broja bezuvjetno izrečenih novčanih kazni itd., što se može tumačiti činjenicom da je riječ o ratnim godinama i okupaciji pojedinih dijelova Republike Hrvatske te poratnim godinama. Uzevši u obzir navedene uvjete, na temelju analize statističkih podataka može se zaključiti sljedeće:

1. Nakon uspostave sudbene vlasti na cijelom teritoriju Republike Hrvatske broj ukupno osuđenih osoba (u trećem promatranom razdoblju) ima tendenciju rasta i približava se broju ukupno osuđenih osoba prvog promatranog razdoblja (1979. ukupno 22.956 osuđenih osoba, a 2003. 22.939).

2. Udio osoba kojima je izrečena bezuvjetna kazna zatvora kroz cijelo promatrano razdoblje ima blagu tendenciju pada (oko 6%), što je u skladu s ograničenjem kaznenopravne represije.

3. Blag je porast ukupno uvjetno osuđenih (u posljednjih deset godina).

4. "Iskorištenost kaznenih okvira" pri izricanju bezuvjetne kazne zatvora ne bilježi značajnije oscilacije, uz iznimku kazne zatvora u trajanju dužem od pet godina pojedinih ratnih godina drugog promatranog razdoblja.

5. U sva tri razdoblja najčešće se izriču uvjetne kazne zatvora, a slijede ih novčana kazna, bezuvjetna kazna zatvora te uvjetna novčana kazna (uz iznimku 1998. godine, kada je više izrečenih bezuvjetnih kazni zatvora nego novčanih kazni).

Slijedom navedenog, sasvim uopćeno i bez ulaženja u pojedinosti, može se zaključiti da značajnije razlike u izboru vrste i mjere kazne počiniteljima kaznenih djela u proteklih dvadeset i pet godina nisu uočljive niti su dovoljan razlog za tvrdnje o bitnim promjenama tzv. "sudske kaznene politike".

Summary

A STATISTICAL OVERVIEW OF THE SELECTION OF THE TYPE AND RANGE OF PUNISHMENTS IN CROATIA IN 1979-1983, 1993-1997, 1998-2003

The conditions in which judicial power in the Republic of Croatia has been operating in the last twenty-five years are characterised by significant social, political, economic and other changes, which have inevitably been reflected in a large number of amendments to the criminal legislation. It is justified to expect that these circumstances would also have had an impact on the sentencing policy. So, for example, when analysing the second observed period (1993-1997), a significant drop may be observed in the total number of finally convicted adults, a more frequent pronouncement of non-suspended prison sentences for a term of more than five years, a decrease in the number of pronounced non-suspended fines, etc. This may be explained by the fact that this period covered the war years, the years when certain parts of Croatia were occupied, and the post-war period. Taking into account the mentioned conditions, and based on an analysis of statistical data, the following conclusions may be drawn: 1. Following the establishment of judicial power over the entire territory of the Republic of Croatia, there was an increasing trend in the total number of convicted persons (within the third observed period) which approached the total number of convicted persons in the first observed period (in 1979, a total of 22,956 convicted persons, and in 2003, 22,939 persons). 2. There was a slight downward trend in the proportion of persons who were sentenced to a non-suspended prison sentence throughout the observed period (a drop of about 6%) which is in conformity with the limitation of legal repression. 3. There was a gentle growth in total suspended sentences (in the last ten years). 4. There were no significant fluctuations in the "level of use of criminal justice frameworks" when pronouncing non-suspended prison sentences, with the exception of imprisonment for a term longer than five years in particular war years of the second observed period. 5. In all three periods suspended prison sentences were pronounced most frequently, followed by fines, non-suspended

prison sentences, and suspended fines (with the exception of 1998, when there was a larger number of pronounced non-suspended prison sentences than fines).

Based on the above, it may generally be concluded that the differences in selecting the type and range of punishments for criminal offenders in the past twenty-five years are not significant and do not give sufficient reason for claiming that there have been significant changes in what is known as “criminal justice policy”.

